

Màrius Sampere
continua ben actiu tot
i els seus vuitant-sis
anys d'edat
CRISTINA CALDERER

Em moro a sobre

Nascut a Barcelona el 1928, Màrius Sampere és defensor de la poètica del Barcelonès Nord: Santa Coloma de Gramenet, Sant Adrià de Besòs i Badalona

NINGÚ MÉS I L'OMBRA
Màrius Sampere

Editorial: Proa
Barcelona, 2014.
Pàgines: 90
Preu: 16 euros

L'ESCALA DE CARGOL. SAMPERE EXPLICA SAMPERE
Màrius Sampere

Editorial: Viena
Barcelona, 2014
Pàgines: 106
Preu: 14 euros

Màrius Sampere, de vuitanta-sis anys, continua sorprenent-nos amb la seva escriptura radical. I amb una activitat literària frenètica. En els últims mesos, ens ha donat tres llibres: dos de poesia, el seu gènere, i un altre de prosa –però és una prosa que s'empelta, de fet, en la seva poesia–. Aquí en repassaré dos, i aprofitaré per fer algun comentari de caire més general sobre la seva obra, tan brillant com difícil de classificar en la *calaixera* de la literatura catalana contemporània.

“Ja és massa tard: / em pixo a sobre, / em moro a sobre”, llegim en un dels poemes de *Ningú més i l'ombra*. Una de les constants d'aquest títol és el desig de deixar de ser, per tal com el fet de *ser* implica un pes excessiu de la consciència que el jo líric ja no sembla gaire disposat a continuar carregant. ¿Què té, de què és feta, la poesia de Sampere, que resulta tan reconeixedora i que, alhora, produeix un efecte tan trasbalsador en el lector? Potser és la seva ambició metafísica, sovint nihilista: quants poemes d'aquest llibre, i quants altres de llibres anteriors, no proclamen el desig de no haver nascut mai! Quants poemes seus no increpen Déu com a responsable de la Creació i de la figura, un si és no és diabòlica, de l'home!: ser és morir, podríem afirmar, parafraçant el poeta. En *I els ocells partien*, Déu esdevé home, penosament home, des del moment que proclama: “Jo sóc el qui sóc.” Sampere capgira la sentència continguda en l'*Èxode* (allò que Déu va fer conèixer a Moisés): el ser és inestable, moridor, i no serva gens ni mica d'essència.

Sempre m'ha atret molt la manera com el poeta fon, en un mateix poema, la fisiologia i la metafísica, o la més rasa –i llardosa– manifestació del cos i el més desesperat clam de l'esperit. Vaig descobrir-lo a mitjan anys vuitanta amb *Llibre de les inauguracions* (en què hi havia un poema, *Tuberculosis*, que ja recordava l'“ombra sospitosa” en el pulmó; i hi havia, també, una idea que ara, trenta anys després, es repeteix: ¿ens sumem als morts que ens han avançat o esperem “una mica més, tots aquests anys”? En el primer dels llibres

que presento avui, llegim: “Espereu, no marxeu, ara venim!”). Després va arribar l'olfacte de l'editor i poeta Àlex Susanna, i la publicació, a Columna, durant la dècada dels noranta, d'una sèrie de llibres seus que van servir per reivindicar-lo popularment (és un dir) en el que és: un dels poetes més importants i originals de la literatura catalana dels anys seixanta ençà (el 1963 guanyà el Carles Riba amb *L'home i el límit*). Traspassat el mil·lenni, Proa va prendre el relleu de Columna: i el prestigi de Sampere no va deixar de créixer, tot i que, a parer meu, va publicar en excés.

Ningú més i l'ombra reflexiona sobre la mort, sobre l'espera dels “aprenents d'enterraments”. Hi trobem aquella imatgeria que, a vegades, sembla més pròxima a Trakl, Celan o Bachmann que no pas, posem per cas, a

Sosté que la mort és pertot, i, tanmateix, no se'ns en parla

Carner o, fins i tot, a Vinyoli, amb qui, si de cas, sí que comparteix certa debilitat pel que en podríem dir la *qüestió òrfica* (potser sí que, en canvi, podríem establir més d'un paral·lisme profitós entre el nostre poeta i Blai Bonet, que era només dos anys més gran que Sampere i de la mateixa edat que l'austriaca Bachmann). Tot de cop, entre versos que es mouen sempre entre la màxima concreció i un halo d'abstracció, ens sorprenen llampecs com el citat: “Ja és massa tard: / em pixo a sobre, / em moro a sobre.” I el lector pensa, amb encert, que això, i d'aquesta manera, sols ho podia dir el gran Màrius Sampere!

“Només recordo / no haver nascut mai”, escriu en un altre poema. I, en un que segueix aquest, ens ofereix uns quants versos que són aquella mena de crus comprimits de lucidesa que no deixen mai d'alimentar-nos quan lle-

gim l'autor –una escèptica criatura que sembla que tingui feresa del gènere humà i que pot recordar, segons com, el superhome nietzscheà–: “Ni aquí ni enlloc / no hi ha vida eterna. Només / el suïcidi ajornat.” En un altre passatge, afirma que “no hi ha infinit, / només una punta esmussada”. Hi ha un balanç que es gronxa sol. I el fantasma de la mare, que no deixa mai d'aparèixer en cap dels seus llibres, perquè encarna aquella antiga consciència del que és absent per sempre. I també hi ha aquell dur el mos brutal de la vida a taula, al plat que buidem; l'absurd adveniment de la mort al nivell més quotidià de la nostra existència: “Un bocí d'ànima recuita vora el tall / de tomàquet, l'ou dur i les quatre olives / negres mortes.”

El segon dels llibres que presento és, també, una petita joia. Amb un pròleg magnífic de Jaume P. Sayrach, aplega un bon feix de col·laboracions del poeta en la desapareguda revista *Fòrum-Grama*. Sayrach, que n'era director, va demanar a Sampere, ja fa uns quants anys, que mirés de fer més explícits alguns dels seus poemes. El resultat són uns textos en què, a pesar que el poeta es proposa “no parlar de mi”, diu molt –i molt de valuos– sobre ell mateix: sobre la seva vida, la seva concepció del món, els seus morts i els seus vius. Hi trobem una memòria diguem-ne cauta, o recelosa, perquè el riu de la vida “si, entremig de fangs i remolins, arrossega alguna cosa, una soca, bestiar mort: això són

Els espais ocupats

després del món adormit, saber d'on ens ve la lucidesa que descriu un present devastat. No és pas una broma de mal gust demostrar les fal·làcies metafísiques des d'una mirada penetrant, inquisitiva; els versos de Màrius Sampere (Barcelona, 1928) són un bisturí nocturn que mostra les vísceres de la més alta quotidianitat transcendent. La fusió entre l'etern permanent i el no-res anorreat acaba per mostrar el doble espai (ocupat/ desocupat) de tota existència humana. Tot plegat ens duu a configurar-nos mentalment un mapa i un territori: Sant Adrià de Besòs, Santa Coloma de Gramenet i Badalona. És la gran metròpoli no-comercial, no-retòrica, no-tanca turística. Sampere, amb Josep Gual i Joan Argenté, conformaren el resistencialisme i l'embranchida de la poesia catalana a Badalona. Juntament amb Santa Coloma de Gramenet i Sant Adrià de Besòs és el terreny i la idea de la poètica del Barcelonès Nord.

És qui signa el pròleg d'aquest doble volum, el poeta Jordi Valls, qui explica els aspectes d'aquesta poètica que té en Sampere un dels referents indiscutibles i majúsculs. Després hi ha una llarga nissaga de veus poètiques que dialoguen –i trepitgen– les principals vies del Barcelonès Nord. La llista d'autors és llarga i coneguda. Jordi Valls remarca el valor determinant del nostre poeta per tal de configurar el Barcelonès Nord com a realitat literària. Als marges del riu Besòs creix, des de fa anys, una metròpoli paral·lela que mostra la seva veu i identitat.

El doble volum que comentem té un equilibri estructural absolut: *Dorm* i *Els espais ocupats* són dues obres complementàries que funcionen com dues extremitats d'un tronc comú: són dos braços poètics que eixamplen l'espai del tronc, ocupen el món deshabitat i l'un sense l'altre no serien pas possibles. Cada llibre té 30 poemes. Són dos corpus que es retroalimenten. En alguns casos, alguns poemes del primer llibre podrien formar part del segon, i a la inversa; el guany poètic que significa aquest llibre no en sortiria perjudicat. Sampere es mostra cru, directe, lúcid: "Llegir i prou: no cal entendre res. / Molt millor fixar l'esguard / en la paraula abandonada. Ella expressa, / sense dir res / l'absència de l'autor" (*Suspensió*). La vida de cada dia, com la paraula abandonada, queda suspesa entre la incertesa i la repetició: "Suspensa / d'un clau, d'un cabell, d'una cinta / penjada al balcó quan hem sortit / i no sabem si tornarem mai més." Aquest poema esmentat exemplifica de manera brillant l'operació poètica de Sampere: la veu oracular del seu estil poètic permet expressar la fallada tècnica de qualsevol de les afirmacions que pretenquin ser absolutes. Sampere es decanta per concebre la incertesa epistemològica del

Sampere amb la medalla d'or de la ciutat en el marc de la festa major d'estiu de Santa Coloma de Gramenet, el 2010
ISABEL MARTÍNEZ

DORM / ELS ESPAIS OCUPATS
Màrius Sampere

Editorial:
Pont del Petroli
Badalona, 2014
Pàgines: 78
Preu: 12 euros

Creu en el món humà i no en el diví, abstracte, universal, fal·laç

món i posicionar-se a favor de la capacitat individual per *omplir-se* el seu món propi (transcendent, individual, oníric i quotidià ensems). No hi ha separació entre la nit i el dia; si de cas, admetrem la distinció fonamental entre tenir els ulls oberts o bé tenirlos closos: "Sí, tenies raó, tot és / tal com ho havies somiat. [...] el somni / perfà la realitat, situa / les ombres al cantó contrari / de la vida, on però, no rau la mort, / sí les pedres precioses i el deliri" (*Les mateixes corbes*).

Sampere creu en el món humà i no pas en el món diví, abstracte, universal, fal·laç. La seva visió, en part teològica de l'home i de la vida –l'home com a autocreació– li permet d'eliminar les construccions mentals dogmàtiques de les religions oficials. El llenguatge litúrgic pren el color de la vida quotidiana, compartida i viscuda com el més íntim i preuat misteri i secret del nostre *reviurens* dia rere dia. El Pont del Petroli ha fitxat un dels millors llibres de Sampere, que mostra una continuïtat absoluta amb el seu precedent *Ningú més i l'ombra* (Proa, 2013). Els poetes i activistes culturals Paco Fanés i Joan Puche ens han regalat un volum del millor Sampere. Gaudiu-ne bellament i doneu gràcies, en aquesta ocasió, a Badalona. *

els records, generalment desfigurats pel pensament". Hi ha aquella ironia un pèl tràgica, que també es pot arribar a rastrejar en alguns dels seus poemes: "Admeto que la vida és interessant, encara que no m'ho sembli" (Sampere es diu, de segon cognom, Passarell, va néixer el dia dels Sants Innocents i va posar a un dels seus gossos el nom de Satan!) "La composició del món –afirma– és una rialla amarga."

Sosté el poeta que la mort és pertot, i, tanmateix, no se'ns en parla: està exclosa del temari habitual. Titula el llibre *L'escala de cargol* en record d'una forma primigènia: el tira-buixó ros d'una nena (aquest model d'escala, però, sembla adequar-se molt bé als tombs especulatiu que fa un poeta com ell respecte al món de les ombres). La infantesa és "tota la vida o, si ho voleu, la vida espontània, que marxa sola". Més amunt reportava la idea del *no arribar a ser*: "Només sóc la imatge d'algun ésser que no és sinó que només està." Pel que fa a Déu, i a la seva obra: "La Creació és la manifestació d'un suplici llarg i acolorit." La prosa de cada capítol ajuda a entendre millor el poema que acompanya. El relat d'alguns records, la consignació d'algunes idees, contribueix a fer més clar el sentit d'una poesia que ha mirat de transcendir l'anècdota vital, personal, i que s'ha erigit com un monument a la llibertat individual, com un crit davant el dogma i la certesa. Sempre implacable, enorme poeta, Màrius Sampere! *